

■■■ THALIA TEMPLOMÁNAK LÉTJOGOSULTSÁGA ■

Az utóbbi időben az anyaországi tévécsatornákon gyakran esik szó a színházról. A szakma neves képviselői ülnek ott a kamerák előtt, és az intézmény létjogosultságáról, sorsáról beszélgetnek, vitatkoznak, vagy egy-egy nagy színészgyéniség vall önmagáról, pályafutásának hosszú évtizedeiről.

Érdeklődéssel hallgatom ezeket a tévés beszélgetéseket, vallomásokat. A színházak sorsáról szóló eszmecserek központi témája természetesen a költségvetés. Sajnos mind gyakrabban kerülnek súlyos veszélybe az állami vagy önkormányzatok által fenntartott, finanszírozott színházak. Ez tulajdonképpen várható is volt, hiszen tudvalevő, hogy a társadalomban végbemenő szerkezetváltás a művelődési élet szféráját sem kerülheti meg. Ezért van rá különösen nagy szükség, hogy a színházi szakma hangot adjon félelmének: a pénz lassú megvonása az intézményektől megkérdőjelezheti legrangosabb színházaink további működését. Ezekben a tévés beszélgetésekben mindenekelőtt ez a figyelmeztetés fogalmazódik meg, és csak remélhetjük, hogy akiknek címezve van, azok komolyan is veszik.

S amíg a jelenlegi színházi szakma illetékesei aggodalmuknak, félelmüknek adnak hangot az intézmény, a színház helyzetéről, létéről beszélve, addig színjátszásunk nagyjainak vallomásai természetesen másról szólnak, önmagukról, pályájukról beszélnek, azt járják be, annak emlékezetes pillanatait elevenítik fel. S e pillanatok révén mi is betekinthetünk a színjátszás egyik-másik korszakába, különösen pedig a színház és a közönség valamikori kapcsolatába. (Mindenekelőtt a nyolcvanöt éves Bessenyei Ferencsel és Komlós Jucival készített tévéinterjúkra gondolok.)

Az elmúlt évszázad második felében a színház valóban templom volt a szó legszorosabb értelmében. A magára maradt nemzet bensőséges, igaz szellemi otthona, amelyben estéről estére a magyar színjátszás legnagyobbjai hirdették az egymásrautaltság, az összefogás szükségességét. A színház küldetéstudatában a nemzeti szerepvállalás és szolgálat messzemenően meghatározta az említett korszakot. A magyar színjátszás korán elhunyt nagy színészgyénisége, Sinkovits Imre személyes találkozásaink, beszélgetéseink alkalmával mindig vissza-visszatért erre a periódusra, és nem győzte hangoztatni, hogy mennyire sikerült akkor egygé forrasztani a közönséget a színházzal, és mennyire sikerült megteremteniük az együtt lélegzés csodáját. Az embereknek menedéket jelentett abban az időben a színház, és nem is csoda, hiszen a színpadról a magyar irodalom halhatatlanjainak (de

nem csak azoknak) az üzenetét tolmácsolták a művészek, s ezekben az üzenetekben ott érződött az a megtartó, méltóságot és önbecsülést adó erő, amelyre oly nagy szükségük volt az embereknek.

A rendszerváltást követő kilencvenes években lényegesen megváltozott a helyzet. A közönségnek a színház iránti viszonyulásából már valahogy hiányzott az a menedéket kereső szándék, igyekezet. Ezt a jelenséget sokan magyarázzák még manapság is azzal, hogy olyan időkben élünk, amikor háttérbe szorul a színház mint a politikai tett színhelye, mint az összeesküvés központja vagy a nézőtér és a színpad közötti titokzatos egyetértés demonstrálója. Több mint tíz évvel ezelőtt Jordán Tamás színművész és rendező egy interjújában így nyilatkozott: „Nagyon furcsa, változó időszakot élünk, és a színház keresgéli a helyét. Nem találja sem a közösség, sem a saját hangját. Identitászavarba kerültek a közszínházak. Az elmúlt évtizedekben az emberek vágytak a ki nem mondott, sorok közt megbúvó szavakra. A saját véleményüket szerették volna hallani belőlük. Ezt az igényt teljesítette a színház. A rendszerváltozás előtt is fontos volt a színház. Az értelmiségi közönség körében nagyon erős kohézió működött. Ma az értelmiség meg van osztva. Elég csak a pártokra, pártharcokra gondolni. Akik vállvetve küzdöttek azelőtt, most a legnagyobb ellenségek. Azok pedig, akik nem vesznek részt a politikai életben, közönyösekké váltak. Nem akarnak egymással találkozni. A színházról sem várnak semmit. Nagyon leegyszerűsítve arról van szó, hogy a rengeteg csalódás és kudarcélmény után alábbhagyott az a lendület, amely átsegített bennünket a változás évein. Most nagy űr van. Megszűnt az a kohézió, amelyben olyan fontos szerepet játszott a színházba járás. Azonkívül politikai fórumként sincs többé szükség a színházra.”

Az elmúlt néhány esztendőben azonban lényeges változás tapasztalható, örömmel vesszük tudomásul – hangsúlyozták a képernyőről rám mosolygó színésztársaim –, hogy a néző, a közönség újra a színház felé fordul, hogy az emberek újra szükségét érzik annak, hogy ott üljenek a sötét nézőtéren, abban a felemelő, szívet-lelket melengető hangulatban, amely csak ott teremődik, teremődhet meg, hiszen az együttlét, az egymáshoz tartozás öröme, a színpadról szóló biztatás, a nemzetben való gondolkodás hite határozza meg ezt a hangulatot.

S bizony most újra nagy szükség van a színházra, annak közönségformáló erejére. Mert megosztott a nemzet, mert nem egymás kezét, hanem egymás torkát szorongatjuk, mert nem hidat építünk, hanem árkokat ásunk. Az egymásnak feszülés, az egymás meg nem

■■■

becsülése, a pártdogmák könyörtelen harca menthetlenül elidegeníti egymástól az embereket. A színház feladata tehát az lenne most, hogy a tudatukban felébressze, elmélyítse az összetartozás fontosságát. S úgy látszik, legalábbis az elmúlt néhány esztendő tapasztalataiból ítélve, hogy teszi is ezt határozott elkötelezettséggel.

Persze óhatatlanul felmerül a kérdés: Milyen színházra is van szükségünk? Jó néhány évvel ezelőtt Hubay Miklós, a magyar irodalom meghatározó egyénisége egy színházról írt vitacikkét így fejezi be: „A történelem mai menetében – hiába hitegetjük magunkat – percemberkéek vagyunk, de próbáljunk meg legalább nem percszínházacskákat csinálni. Hanem? Messziről, nagyon messziről mintha szólna egy hang – biztatólag: »...embert s magyart!«”

Gondolatokat ébresztenek a nézőben/hallgatóban színművészeink színházról szóló tévés vallomásai. Gondolatokat, amelyek csak még jobban tudatosítják, elmélyítik bennünk a színház szerepének, feladatának általunk vélt fontosságát.

Úgy érzem, szükség van, nagy szükség van az ilyen és ehhez hasonló műsorokra, különösen most, amikor újra a színház felé fordulunk, amikor újra rádöbbenünk annak tudatformáló erejére, arra, hogy a színház közösség-összetartó hatalom, a kollektív önismeret ébresztője. Ez a felismerés záloga lehet egymás megbecsülésének, annak, hogy újra megtaláljuk az egymás felé vezető utat. Nagyon szeretném, ha nem közhelynek értelmeznék olvasóim az itt megfogalmazottakat. Már csak ezért sem, mert nem annak szántam!

Hét Nap, 2004. március 17. 16.

■■■